

Nr 271.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till jordbrukets byggnadsstudiekommitté; given Stockholms slott den 9 maj 1947.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Gustav Möller.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 9 maj 1947.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDEŃ, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och jordbruksdepartementen anför chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t på hemställan av statsrådet

Mossberg under femte huvudtiteln, punkten 267, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Jordbrukets byggnadsstudiekommitté för budgetåret 1947/48 beräkna ett reservationsanslag av 250 000 kronor.

Jag anhåller nu att till fortsatt behandling få upptaga förevarande anslagsfråga.

Jordbrukets byggnadsstudiekommitté tillkallades den 15 oktober 1943 med uppdrag att anordna arbetsstudier beträffande byggnadsarbete för jordbrukets behov. Enligt de meddelade direktiven skulle kommittén — bland annat genom arbetsstudier — söka finna vägar för ett sådant rationaliserat arbetsförfarande med avseende på landsbygdens bygghälsa, att kostnaderna därför kunde nedbringas, varjämte en fast grundval borde skapas för en sådan avvägning av de med sagda bygghälsa sammanhängande ackordspriserna, som av alla intresserade parter kunde godkännas som riktiga. Vidare skulle kommittén som en första åtgärd utarbета en fullständig plan för verksamhetens bedrivande.

Sedan en sådan plan framlagts av kommittén i en den 15 februari 1944 dagtecknad promemoria bemyndigades kommittén den 22 februari 1944 att fortsätta arbetet i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i promemorian. Enligt planen skulle kommitténs fortsatta arbete icke enbart avse en översyn av gällande ackordspriser beträffande jordbrukets byggnader utan fastmer inriktas på att skapa förutsättningar för rationellare och billigare byggnadsmetoder samt förbilligad materialanskaffning. Under en första etapp av kommitténs arbete skulle sålunda undersökningar verkställas rörande nu tillämpade byggnadsmetoder och försök göras att i olika hänseenden rationalisera dessa, medan man i verksamhetens andra skede skulle lägga huvudvikten vid insamlande av material såsom underlag för kommande förhandlingar om lämpliga ackordspriser.

Kommitténs undersökningar påbörjades under sommaren 1944. För arbetet härmed har inom kommittén inrättats en särskild utredningsavdelning, som för närvarande består av två civilingenjörer i ledande ställning, nio tekniska assistenter samt biträdcspersonal. Kommittén har beräknat, att arbetsstudierna och försöken att i olika avseenden rationalisera ifrågavarande byggnadsverksamhet omkring den 1 juli 1947 skola ha fortskridit så långt, att kommittén då kan anses i sådan omfattning ha slutfört det första skedet av sitt arbete, att tillräckligt underlag vunnits för igångsättande av arbetets andra skede, nämligen de egentliga ackordsstudierna.

I samband med den av statsrådet och chefen för finansdepartementet beordrade översyn av det statliga kommittéväsendet, som under år 1946 verkställdes av borgmästaren *K. E. Rosander*, blevo även de inom byggnadsstudiekommittén föreliggande arbetsuppgifterna föremål för granskning. Därvid anfördes bland annat den synpunkten, att de rationaliseringsförsök, som inom kommittén bedrevs med avseende på jordbrukets byggnader borde kunna få ökad betydelse, om de utvidgades till att omfatta även bebyggelse

av annat slag. I sin efter slutfört uppdrag den 28 september 1946 avgivna berättelse anför utredningsmannen bland annat följande om byggnadskommitténs verksamhet:

Vad beträffar det första, nu pågående skedet av kommitténs arbete har detta redan givit vissa värdefulla resultat, och man synes ha anledning att räkna med att ytterligare resultat av betydelse för en blivande byggnadsverksamhet på landsbygden skola vinnas under det fortsatta arbetet under detta skede. Nämnada omständighet talar för att kommitténs verksamhet under det nu pågående första skedet av densamma får fortsätta. De resultat, som äro att vänta av kommitténs arbete i denna del, kunna för övrigt, i varje fall i vad de avse bostadsbyggandet på landsbygden, vara av visst värde jämväl för annan kommande husbyggnadsverksamhet. Behovet av en samordning av det statligt understödda arbetet för att ur produktionssynpunkt förenkla och förbilliga nämnda verksamhet föreligger emellertid fortfarande. Frågan härom torde emellertid komma att närmare övervägas av de sakkunniga, som den 29 juni 1946 tillkallats för att utreda frågan om inrättandet av ett centralt organ för samordning av den tekniska och ekonomiska forskningsverksamheten på husbyggandets område. I avvaktan på resultatet av dessa sakkunnigas arbete torde det nu pågående skedet av jordbrukets byggnadsstudiekommittés arbete böra få fortgå.

Vad härefter beträffar det skede av kommitténs arbete, som skall börja efter den 1 juli 1947, skulle detta avse arbetsstudier med syfte att åstadkomma ett sakligt underlag för förhandlingar rörande ackordssättning vid byggnadsarbete för jordbrukets behov. I fråga om denna del av kommitténs uppdrag synes det ej vara uteslutet, att de skäl, som föranledde kommitténs tillsättande, skulle kunna återopas för vidtagande av liknande undersökningar även beträffande annan byggnadsverksamhet än den, som avser att tillgodose jordbrukets behov.

Utredningsmannen uttalar därför den åsikten, att om byggnadsstudiekommitténs verksamhet skulle fortsätta efter den 1 juli 1947 och alltså omfatta jämväl det andra skedet av dess arbetsuppgifter, det måhända borde övervägas, om ej verksamheten borde utvidgas att omfatta även den byggnadsverksamhet, som nu icke innefattas i kommitténs uppdrag. Vanskligt vore emellertid att bedöma det framtida värdet av de resultat, som kunde komma att uppnås under det andra skedet av kommitténs arbete. Värdet härav synes sålunda i betydande utsträckning bli beroende av dess inverkan på kommande avtalsförhandlingar. På grund härav företrädde utredningsmannen den uppfattningen, att kommittén icke utan närmare övervägande från vederbörande departementschefs sida borde igångsätta det andra skedet av sitt arbete.

Slutligen vill jag i detta sammanhang erinra om att förenämnda den 29 juni 1946 tillkallade sakkunniga — *1946 års utredning för byggnadsfrågor* — numera slutfört sitt uppdrag genom avlämnande av ett den 19 december 1946 dagtecknat belänkande med förslag om inrättande av ett centralt utredningsorgan för husbyggnadsfrågor. Organet i fråga — under den föreslagna benämningen statens byggnadsinstitut — föreslås skola träda i funktion med ingången av budgetåret 1948/49, i samband varmed detsamma bland annat skulle övertaga väsentliga delar av de uppgifter, vilka nu åvila jordbrukets byggnadsstudiekommitté. De av byggnadsstudiekommitténs uppgif-

ter, som ej skulle övertagas av institutet, avses enligt förslaget överförda till statens forskningskommitté för lantmannabyggnader. Förslaget räknar sålunda med att byggnadsstudiekommittén skall komma att upplösas med ingången av budgetåret 1948/49.

Verksamheten inom jordbrukets byggnadsstudiekommitté. I årets statsverksproposition under den förenämnda punkten 267 uttalades — under erinran om att en första etapp av kommitténs arbete beräknades vara slutförd omkring mitten av år 1947 — att resultaten av det hittills utförda arbetet inom kommittén vid tiden för statsverkspropositionens avlättande icke förelåge så redovisade, att ett bedömande kunde ske, om och i vilken omfattning arbetet borde fullföljas. I syfte att lämna hållpunkter för ett dylikt ställningstagande har kommittén efter anmodan med skrivelse den 10 april 1947 överlämnat en promemoria i ärendet jämte vissa övriga handlingar, ägnade att belysa kommitténs arbetsprogram och arbetsresultat.

I *promemorian* lämnas till en början en allmän orientering rörande de faktorer, som påverka jordbrukets byggnadskostnader. Dessa faktorer särskiljas av kommittén i två huvudgrupper. Till den ena av dessa hänför kommittén frågor om byggnadernas utformning (byggnadskroppar och byggnadsdelar) och till den andra de frågor, som sammanhånga med produktionen av byggnaderna (byggnadsmaterial samt verksamheten på byggnadsplatsen, innefattande spörsmål om arbetsledning och mekanisering av arbetet m. m.). Mot bakgrunden av den sålunda lämnade orienteringen övergår kommittén till en redogörelse för sin verksamhet. I avseende å kommitténs arbetsätt och arbetsmetodik anföres bland annat följande.

Redan före den egentliga utredningsverksamhetens början sökte kommittén kontakt med de övriga myndigheter och institutioner, vilka arbeta med frågor rörande rationalisering av byggnadsverksamheten. Avsikten med denna kontakt var dels att inhämta erforderliga uppgifter rörande utförda och pågående arbeten, så att dubbelarbete ej skulle behöva förekomma, dels att inleda ett fortsatt kontinuerligt samarbete i och för utbytande av erfarenheter.

Bland de frågor, kommittén sökt bilda sig en uppfattning om vid dessa förberedande diskussioner, är frågan om i vilken riktning byggnadsproduktionsmetoderna kunna väntas utveckla sig och hur snabbt denna utveckling kan anses ske. Man har därvid tyckt sig kunna konstatera hurusom användandet av fabriksframställda byggnadselement blir allt mera vanligt. Särskilt gäller detta bostadshusen av enfamiljstyp, rörande vilka man på flera håll arbetar med att söka åstadkomma ett i huvudsak mekaniserat framställningssätt. Att döma av de numera uppnådda resultaten torde också inom en icke avlägsen framtid det rent hantverksmässiga uppförandet av dylika hus komma att efter hand undanträngas av fabriksmässiga nykonstruktioner. I fråga om ekonomibyggnaderna är en sådan utveckling icke lika trolig. Visserligen användes även här i ökad utsträckning fabriksframställda byggnads- och inredningselement, men huvuddelen av de i ekonomibyggnaderna ingående konstruktionerna äro så tunga och skrymmande samt i övrigt av sådan beskaffenhet, att det hantverksmässiga byggandet synes ha utsikter att hävda sig under åtskillig tid framåt.

Ovannämnda iakttagelser ha påverkat kommitténs arbetsprogram såtill-

vida, att verksamheten främst ansetts böra inriktas på de problem, som sammanhånga med ekonomibyggnaderna. Bostadshusen ha alltså fått komma i andra hand, ehuru dock vissa studier ägnats även dessa. En del av de undersökta frågorna är givetvis av sådan karaktär, att studieobjektets art blir av underordnad betydelse. Därav följer att vissa resultat, som uppnås vid ett studium av ekonomibyggnader även äga tillämpning med avseende på bostadshus.

I den mån de med byggnadernas utformning sammanhängande frågorna äro avhängiga av byggnadernas funktioner eller allmängiltiga grundproblem av byggnadsteknisk art, har det icke ansetts böra ankomma på byggnadsstudiekommittén att utreda desamma. Däremot har kommittén ansett sig böra pröva vissa av dessa tekniska frågor ur ekonomisk synpunkt. Ett antal teknisk-ekonomiska utredningar — särskilt med avseende på byggnadernas konstruktiva utformning — ha sålunda gjorts i kommitténs regi, varvid fortlöpande samråd ägt rum med de organ i övrigt, vilka syssla med hithörande spörsmål.

Den med själva byggnadsproduktionen sammanhängande mycket viktiga frågan om anskaffning av byggnadsmaterial har varit föremål för överläggningar inom kommittén. För att kunna komma fram till förslag rörande praktiskt genomförbara åtgärder fordras dock omfattande specialutredningar, vilka det icke tillkommit kommittén att gå in på.

Fortsättningsvis framhåller kommittén, att huvudinriktningen av dess arbete hade gällt verksamheten på själva byggnadsplatsen. Undersökningarna hade därvid huvudsakligen bedrivits såsom arbetsstudier i anslutning till pågående byggnadsföretag på gårdar i olika delar av landet. I vissa fall hade också, utan samband med ifrågavarande byggen, modellförsök i liten och i full skala utförts med avseende på enstaka byggnadsdetaljer. Det egentliga syftet med dessa undersökningar hade varit att klarlägga olika byggnadsmetoders och byggnadskonstruktioners ekonomi. Därvid hade som ett led i arbetet kostnadsanalyser utförts i och för utrönande av, hur byggnadskostnaderna fördelade sig med avseende på hela byggnaden och de olika byggnadsdelarna samt hur kostnaderna sammanhängde med olika omständigheter. Genom kontinuerligt insamlande av detaljerade uppgifter i fråga om materialförsörjning, arbetstidsåtgång, arbetsmängder, arbetsledningens funktion o. s. v. hade erforderligt underlag skapats för kostnadsbearbetningen. Fördelningen av kostnaderna hade därvid utförts efter möjligast konsekventa och logiska principer. Då kommittén började sin verksamhet, saknades enhetliga principer för byggnadsindustriens självkostnadsberäkningar, medan man inom industrien i övrigt sedan länge ägnat denna fråga stort intresse. Det hade därigenom blivit nödvändigt att inom kommittén pröva sig fram till ett kalkylsystem, som tillfredsställde de önskade anspråken, och arbetet härmed vore nu i det närmaste slutfört.

Samtidigt med nämnda undersökningar rörande byggnadskostnaderna hade metodstudier med avseende på enskilda arbetsförlopp utförts. Dessa studier hade avsett att klarlägga och jämföra olika arbetsmetoder, varvid byggnadsdelens konstruktiva utformning, hjälpmedlens beskaffenhet och arbetarnas dispositioner varierats, allt i syfte att för olika arbeten finna den me-

tod, som ställde sig fördelaktigast. Den del av arbetsstudieverksamheten, som kunde betecknas som ackordsstudier, hade fortlöpande behandlats i samband med metodstudierna. Ackordsstudierna avsåge nämligen att utröna den normala tidsåtgången för ett visst arbetsförlopp under allmängiltiga förhållanden, vilket i viss mån vore fallet även vid metodstudierna. Det från dessa senare studier inhämtade materialet måste dock helt naturligt kompletteras i avsevärd grad för att det skulle bli tillräckligt representativt för de skiftande förhållandena vid olika arbetsplatser. Kommittén avsåge, att för några viktiga arbetsförlopp genom mer omfattande ackordsstudier belysa hur mycket studiematerial, som borde insamlas för att det skulle bli så representativt, att det kunde utnyttjas som bas för ackordsförhandlingar mellan arbetsmarknadens parter.

Rörande de allmänna åtgärder av byggnadsteknisk eller produktionsteknisk art, som varit föremål för kommitténs överväganden, erinrar kommittén till en början om att inom byggnadstekniken i allmänhet utförliga regler och anvisningar finnas utarbetade för konstruktiv utformning av byggnadsverk. Exempelvis utfärda kommunikationsverken gemensamt s. k. statliga normer för dels betong- och dels järnkonstruktioner. Vad anginge träkonstruktioner, vilka för jordbrukets byggnader vore de viktigaste, hade vid den tidpunkt, då kommittén började sin verksamhet inga sådana anvisningar framkommit och överhuvud taget vore byggnadsteknikerna knappast på det klara med de grundförutsättningar, enligt vilka träkonstruktionerna borde utformas. Med anledning härav överenskoms vid årsskiftet 1944/45 med övriga på området verksamma organ, att kommittén skulle ställa sig i spetsen för en sammanfattning och bearbetning av hittills framkomna erfarenheter rörande de konstruktionsprinciper, som vore aktuella med avseende på jordbrukets byggnader. Arbetet skulle i första hand gälla träkonstruktionerna men även beröra avsnitt av den allmänna byggnadstekniken, så att en överarbetad sammanställning av för jordbruksbyggnaderna erforderliga konstruktionsregler erhöles. Arbetet hade slutförts och granskats i maj 1945, då vid ett gemensamt sammanträde med ovan nämnda organ överenskommelse träffades om publicering av resultaten under rubriken »*Rekommendationer för konstruktiv beräkning av jordbruksbyggnader*». Publikationen syntes ha väl fyllt det avsedda ändamålet, då ifrågavarande konstruktionsregler numera tillämpades av de i överenskommelsen deltagande organen. En andra upplaga av publikationen vore under färdigställande. Bland däri intagna tillägg kunde nämnas vissa helt nya synpunkter på frågan om säkerhetsproblemet i en byggnadskonstruktion, vilka i huvudsak innebure, att sannolikhetslärans principer tillämpades på frågan om materialets hållfasthet och uppträdande av olika belastningar.

En för industriell tillverkning mycket viktig fråga — framhålles det vidare — vore den om *standardisering*. Kommittén hade på nära håll följt byggstandardiseringens arbete och i sin verksamhet ägnat uppmärksamhet åt frågan om standardiseringens ekonomiska konsekvenser samt möjlighe-

terna att därigenom rationalisera arbetet på byggnadsplatserna. Efter hand som de i jordbruksbyggnaderna ingående detaljerna bleve föremål för åtgärder inom byggstandardiseringen, syntes vissa av kommitténs arbetsresultat bli till omedelbar nytta i standardiseringsverksamheten.

I fråga om möjligheterna att få till stånd en reducering av *de på byggnads-material och tjänster av utomstående belöpande byggnadskostnaderna* nämnes, att kommittén i samband med studier på byggnadsplatsen undersökt vissa utvägar att nedbringa den relativt stora kostnadspost, som spillvirket utgjorde. Beträffande inköpspriserna för byggnadsmaterial diskuterar kommittén frågan om åstadkommande av en samköpsverksamhet för ernående av en fördelaktigare prissättning. Vad speciellt virkesanskaffningen beträffade, hade inom kommittén igångsatts utredningar i syfte att belysa möjligheterna att genom sågning av byggnadsvirke i anslutning till byggnadsplatsen nedbringa virkeskostnaderna. Pågående undersökningar avsåge att ytterligare klarlägga denna fråga. Vidare upplyser kommittén om att den i vissa andra frågor rörande virkesdistribution och handel med sågade trävaror samarbetar med samarbetskommittén för byggnadsfrågor, där man till behandling tagit upp problem, som syftade till förbilligande av distributionen genom begränsning av antalet lagerförda dimensioner och längder. Vidare undersöktes där lönsamheten av att använda extremt långa virkeslängder i en träkonstruktion jämfört med att skarva kortare längder genom spikning eller på annat sätt. Resultatet av dessa senare undersökningar komme direkt att påverka sättet för utformningen av de enskilda byggnadselementen i jordbrukets byggnader.

I avseende å *företagsformerna* vid byggande för jordbruket anmäler kommittén, att dess verksamhet i ämnet inriktats på att söka utrona de ekonomiska förutsättningarna för några i princip olika företagsformer, därvid även frågan om totalentreprenad gentemot delad entreprenad undersökes. Kommittén fortsätter.

De nuvarande företagsformerna kunna givetvis beräknas bli ändrade i samma mån som förutsättningarna för deras verksamhet ändras. Så t. ex. undergår arbetskraftens lokalisering väsentliga förändringar genom den avflyttning som årligen sker från den egentliga landsbygden. I den mån denna avflyttning berör de yrkesutbildade byggnadsarbetarna får frågan ökad aktualitet. Samtidigt fortgår det fackliga organiserandet av byggnadsarbetarna på landsbygden, varjämte arbetet i ökad utsträckning utföres mot ackord. Kostnaderna för arbetskraften håller också på att ändras genom allmänna lönerörelser och andra förhållanden. Vidare ställa de moderna konstruktionsmetoderna och myndigheternas fordringar högre krav på det kvalitativa utförandet. Slutligen pågår en utveckling som innebär att det hantverksmässiga arbetet på byggnadsplatsen i vissa avseenden utbyts mot montage av fabriks-tillverkade element. Vissa av dessa omständigheter synas ge impuls till centrala företag med hög sysselsättningsgrad, och kommittén anser det vara av intresse att undersöka, vad en sådan utveckling kan tänkas få för konsekvenser med avseende på jordbrukets byggande åtminstone för vissa delar av landet.

Kommittén övergår härnäst till de frågor, som ha samband med *arbetsledning och planering*. Det framhålls, att man vid industriell verksamhet i

allmänhet syntes vara av den bestämda uppfattningen, att en omfattande planering lönade sig ekonomiskt och att direkt arbetsledning på arbetsplatsen vore en nödvändig förutsättning för arbetenas utförande. I fråga om jordbrukets byggenskap vore detta förhållande enligt kommitténs mening icke utan vidare tillämpligt, eftersom byggnadsobjekten voro små till sin omfattning och arbetsstyrkan relativt liten. Kommittén hade därför funnit det angeläget att få till stånd jämförelser mellan å ena sidan vinsterna av arbetsledning och planering samt å andra sidan kostnaderna härför.

Vidkommande *arbetsmetoderna* förklarar sig kommittén inledningsvis ha eftersträvat en allmän förbättring av arbetsförhållandena, innan några speciella arbetsmetoder studerats. Sålunda utfördes under det första arbetsåret förberedande studier i avsikt att söka uppsåra de väsentliga förlustorsakerna vid byggandet. Denna undersökning, vilken formats som en spilltidsundersökning, hade sedermera i viss utsträckning fortsatts och finge nu anses vara i det närmaste avslutad för kommitténs del. I detta sammanhang erinrar kommittén om att man inom kommittén — förutom att över huvud i olika avseenden anvisa vägar för mera rationell arbetsmetodik — intresserat sig för att åstadkomma lämpliga hjälpmedel. Sålunda hade hos kommittén konstruerats en sågmaskin, som särskilt anpassats efter behoven vid tillverkning av byggnadselement till ekonomibyggnader. För läggning av takplattor hade en särskild uppfordringsanordning för plattorna framställts. För uppsättning av vägghpanel hade särskilda ställningsanordningar bestående av flyttbara konsoler utförts och prövats. Vidare hade inom kommittén utarbetats en metod att med användning av hjälpmast resa takstolarna. I övrigt hade ett flertal verktyg och hjälpmedel provats vid olika tillfällen.

Rörande frågan om *avlöningsformerna* inom jordbruket anmäler kommittén, att gängse uppfattning vore, att ackordslönesystemet i de flesta fall vore att föredraga framför tidlönesystem vid byggnadsarbete även för jordbruket. Diskussionen kring lönefrågan hade däremot gällt de nuvarande prislistornas tillämplighet vid jordbruksbyggnader. Det studiematerial, som kommittén fortlöpande insamlade, vore ägnat att belysa sistnämnda fråga. Kommittén förklarar, att det ännu vore för tidigt att uttala sig om resultatet av pågående bearbetningar men anför följande allmänna synpunkter.

Vid tillämpningen av de nuvarande prislistorna på speciellt jordbrukets ekonomibyggnader uppstå ofta tolkningssvårigheter i större utsträckning än vad som kan anses vanligt vid deras tillämpning på annan bebyggelse. Detta torde sammanhänga med att avtalen icke i första hand tillkommit med tanke på det förra slaget av byggnader och det synes önskvärt, att erforderliga förtydliganden kunna åstadkommas. Med avseende på enskilda punkter i prislistorna må vidare framhållas, att ett och samma ackordspris tillämpas för arbeten under de mest skilda förhållanden utan hänsyn till hur arbetstiden påverkas, när förhållandena ändras. Det är visserligen förenat med praktiska svårigheter att i en prislista taga hänsyn till alla tänkbara varianter i fråga om metoder och utförande, men kommittén har för avsikt att med vissa typiska exempel till en början åskådliggöra, hur ackordspriser, där hänsyn toges till sådana variationer, lämpligen kunna byggas upp i förhållande till var-

andra. Den framtida omfattningen av detta arbete bör efter en sådan exemplifiering kunna tagas upp till förnyat övervägande. Det kan tilläggas, att en sådan anpassning av ackordspriserna efter lämpliga metoder i många fall redan har skett och torde efterhand komma att genomföras även i fortsättningen.

Efter att ha påpekat nödvändigheten att överväga formerna för en förbättrad *yrkesutbildning* bland landsbygdens byggnadsarbetare kommer kommittén slutligen i förevarande sammanhang in på frågan om behovet av en säsongutjämnning vid landsbygdens bygghus. Kommittén säger sig härvid främst syfta på att kunna klarlägga de tekniska och ekonomiska förutsättningarna för byggande vintertid på landsbygden. Hittills hade kommittén varit i tillfälle att bedriva arbetsstudier vid ett sådant vinterbygge och ägde i detta arbetsmaterial visst underlag för slutsatser rörande tekniska svårigheter vid detta slag av byggande samt om den ökning av byggnadskostnaderna, som bleve en följd härav. Kommittén avsåg att fortsättningsvis ägna frågan ytterligare uppmärksamhet.

Avslutningsvis lämnar kommittén uppgifter om några av sina återstående arbetsuppgifter. I denna del anföres i huvudsak följande.

I fråga om byggnadernas utformning pågår utarbetandet av typritningar till takstolar för ekonomibyggnader samt dimensioneringstabeller för takåsar. Rörande bjälklag och väggar skola de framkomna erfarenheterna sammanfattas, så att de bli lättillgängliga för projekteringsorganen. När det slutligen gäller grundläggningsfrågorna samt vissa enstaka byggnadsdelar har problemställningen klarlagts, medan det mera detaljerade utredningsarbetet till större delen kvarstår.

I fråga om produktionen av byggnaderna pågår bearbetning och sammanfattning av det insamlade grundmaterialet rörande arbetsmetoder och hjälpmedel. I vissa fall återstår därvid kompletterande arbetsstudier och kostnadsanalyser för att närmare verifiera de framkomna resultaten. Vissa ytterligare arbetsoperationer, framför allt dem som sammanhånga med grundläggnings- och inredningsfrågorna, torde därjämte böra närmare studeras. Ritningar och arbetsinstruktioner böra utarbetas rörande de av kommittén utformade arbetsmetoderna med därtill hörande hjälpmedel, såsom i fråga om tillverkning och resning av takstolar, läggning av takplattor, uppsättning av väggpanel m. m.

Rörande sådana frågor av allmän art som dem om materialanskaffning, företagsformer, arbetsledning och planering m. m., avser kommittén att ur det föreliggande arbetsstudiematerialet söka erhålla synpunkter på de ekonomiska sammanhangen och i vissa fall föra fram dessa till praktiska anvisningar.

Vad sedan beträffar frågan om ackordsstudier, har denna betecknats såsom en andra etapp i kommitténs arbete. Någon klar gräns mellan det föregående arbetet och en sådan etapp förefinnes dock i själva verket icke. Förhållandet har här belysts i den föregående redogörelsen, där det uttalats att ackordsstudierna kunna anses ha fortlöpande behandlats i samband med metodstudierna. Det fortsatta arbetet bör alltså avse att komplettera materialet i enlighet med vad som där tidigare sagts.

Som en särskild fråga förtjänar nämnas, att kommittén förvärvat vissa erfarenheter, som icke direkt kunna komma de byggande till del men som ändock synas vara så värdefulla, att de förtjäna att varaktigt redovisas.

Detta gäller främst själva arbetsstudiemetodiken, vilken i viss utsträckning fått utformas av kommittén själv, allteftersom verksamheten fortskridit, samt vissa frågor sammanhängande med sättet att göra självkostnadsberäkningar. Kommittén avser därför att sammanfatta dessa sina erfarenheter såsom en vägledning för dem, som komma att syssla med dylika studier i framtiden.

Promemorian utmynnar i ett uttalande, att de återstående aktuella arbetsuppgifterna icke kunde slutföras med mindre kommitténs verksamhet finge fortsättas även under budgetåret 1947/48.

Medelsbehovet. Kostnaderna för verksamheten inom kommittén ha för tiden intill den 1 februari 1946 bestritts från femte och nionde huvudtitlarnas kommittéanslag. Under tiden därefter har till kommittén anvisats dels för budgetåret 1945/46 å tilläggsstat ett reservationsanslag av 90 000 kronor, dels ock för innevarande budgetår ett reservationsanslag av 250 000 kronor. Rörande de föreskrifter, som meddelats för dispositionen av sistnämnda anslag hänvisas till statsliggaren s. 377.

I sin i årets statsverksproposition under punkten 267 anmälda skrivelse den 8 oktober 1946 har kommittén uttalat, att utredningsuppdragets fullgörande i enlighet med erhållna direktiv under budgetåret 1947/48 syntes kräva en organisation efter samma linjer som för innevarande budgetår. Från denna utgångspunkt har kommittén i nämnda skrivelse hemställt om anvisande av ett anslag av samma storlek som för budgetåret 1946/47 eller 250 000 kronor. Sedermera har emellertid kommittén i skrivelsen den 10 april 1947 beräknat sitt medelsbehov under nästa budgetår till omkring 220 000 kronor. Då kommittén räknar med att reservationer å tidigare anslag skola vid utgången av innevarande budgetår uppgå till omkring 90 000 kronor, skulle för nästa budgetår följaktligen krävas ett anslag av 130 000 kronor.

Departementschefen. Såsom jag i det föregående anført beräknades i årets statsverksproposition anslaget till jordbrukets byggnadsstudiekommitté endast preliminärt, enär kommitténs arbetsresultat vid tiden för samma propositions avlatande icke förelågo så redovisade, att ett bedömande kunde ske, om och i vilken omfattning kommitténs utredningsarbete borde fullföljas under nästa budgetår. Vid statsverkspropositionens utarbetande räknades även med att det förslag, som förväntades från 1946 års utredning för byggnadsfrågor, kunde komma att påverka frågan om byggnadsstudiekommitténs framtida ställning.

Det betänkande, som framlagts av utredningen under senare hälften av december 1946 går ut på inrättandet av ett centralt organ för husbyggnadsfrågor — ett statens byggnadsinstitut — vilket skulle träda i funktion från och med budgetåret 1948/49. I samband därmed skulle byggnadsstudiekommitténs arbetsuppgifter i väsentliga delar övertagas av det tillämnade byggnadsinsti-

tet och i övrigt av annat nu befintligt utredningsorgan. Ett upplösande av byggnadsstudiekommittén före den 1 juli 1948 har däremot icke ifrågasatts. Betänkandet är efter avslutad remissbehandling föremål för prövning inom socialdepartementet. Det har emellertid icke visat sig görligt att till 1947 års riksdag framlägga på denna utredning grundade förslag. Under sådana omständigheter finner jag, att frågan om kommitténs fortsatta verksamhet under nästa budgetår bör bedömas oberoende av de åtgärder, som kunna föranledas av ifrågavarande utredningsförslag.

Jag anser mig därvid till en början böra erinra om att kommitténs tillsättning i oktober 1943 får ses mot bakgrunden av den i början på 1940-talet förda diskussionen om gällande ackordsprislistors tillämplighet med avseende å jordbrukets byggnader. De för kommittén ursprungligen meddelade direktiven togo främst sikte på en undersökning av arbetskostnaderna. Under utformandet av det arbetsprogram för verksamheten, varom kommittén enligt direktiven skulle inkomma med förslag, framstod det för kommittén som önskvärt ur ekonomisk och teknisk synpunkt, att undersökningarna icke bleve begränsade till enbart arbetskostnadsfrågan utan utvidgades till att omfatta även övriga kostnadspåverkande faktorer. Kommitténs arbetsprogram fastställdes också i enlighet härmed. En första huvuduppgift för kommittén har därför blivit att söka skapa de tekniska förutsättningarna för ett billigare byggande vid jordbruket. Uppmärksamheten har därvid bl. a. ägnats åt en teknisk-ekonomisk överarbetning av byggnadernas utformning och konstruktion, undersökning av lämpliga former för materialanskaffning och förbättrande av arbetsorganisation, arbetsmetoder och hjälpmedel. Såsom kommitténs andra huvuduppgift framstår att med utgångspunkt från de sålunda vunna resultaten söka skapa underlag för en ackordsprissättning som av alla intresserade parter kan erkännas som riktig.

Av den redogörelse som kommittén nu lämnat rörande utredningsarbetets bedrivande och planering samt av vad jag i övrigt inhämtat framgår, att kommitténs arbete fortskridit så långt, att den första av de båda nämnda huvuduppgifterna till större delen slutförts och att åtskilliga värdefulla resultat kunnat uppnås. Det återstår emellertid för kommittén att efter viss komplettering av förenämnda undersökningar kring byggnadskonstruktioner och arbetsmetoder m. m. framlägga sina undersökningsresultat. Vad arbetsstudierna beträffar återstår för kommittén såsom en väsentlig uppgift att med utgångspunkt från redan genomförda byggnads- och arbetstekniska förbättringar insamla ytterligare material rörande tidsåtgångarna vid olika arbetsförlopp i syfte att åstadkomma underlag för ackordsförhandlingar mellan arbetsmarknadens parter.

Med hänsyn till vad sålunda framkommit finner jag mig böra förorda, att anslag till kommittén får utgå även under instundande budgetår. Medelsbehovet — av kommittén beräknat till 130 000 kronor — uppskattar jag till 120 000 kronor. Beloppet bör såsom reservationsanslag alltjämt anvisas under femte huvudtiteln.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att under V huvudtiteln till *Jordbrukets byggnadsstudie-*
kommitté för budgetåret 1947/48 anvisa ett *reservationsan-*
slag av ..... kronor 120 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter
biträdda hemställer förordnar Hans Kungl. Höghet
Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse, bi-
laga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riks-
dagen.

Ur protokollet:

M. Silfverstolpe.